

RECENSIONER

En härlig bok för alla havsbitna dagdrömmare

Med ostindiefararen Götheborg till Kina. Moderna fältskärer på historisk seglats. 347 sidor.

Författare: S Bertil Olsson, Robert Sinclair, redaktörer.

Förlag: Hb ABO Trading; 2007. ISBN 978-91-633-1136-9.

Recensent: Tomas Gejrot, docent, Åhus. tomasgejrot1@hotmail.com

Nittio läkare och hundratjugo sjuksköterskor besvarade erbjudandet att medföra ostindiefararen »Götheborg« till Kina. Efter noggranna kontakter fick tretton läkare och två sjuksköterskor drömjobbet att som oavlönade moderna fältskärer delta i äventyret »Götheborg«. Skeppets tillkomst och färder är väl kända. Allt fungerade planenligt, såväl tekniskt, sjömässigt som spektakulärt, och projektet blev en stor succé.

Det var ingen lyxkryssning utan en upprensning av 1700-talets handelsförbindelser med Orienten – det kanske mest

framgångsrika företag vi haft i Sverige. Utrustningen var noggrant planerad. Den medicinska utrustningen hade planerats av de tretton kollegerna. En del måste saknas, t ex air condition, vilket dock gav förmånen att under stabil segling nattetid få vila på däck med stjärnhimlen ovanför sig.

Ombord fanns åttio personer. Läkarnas uppgifter var dels medicinska, dels hygieniska och dels jungmannamässiga. De fick vaka och hålla utkik. De fick klättra i riggen och brassa rårna!

En påminnelse om forna resor fanns i skeppsbiblioteket. Där fanns allt från navigationsinstrumentens historia till Jacob Wallenbergs »Min son på Galejan«.

Liksom på Linnés tid medföljde marinbiologer, vars samlingar gav nya perspektiv. Fanns Øivind Larsens medicinhistoriska avhandling »Schiff und Seuche«, 1795–1799, med beskrivningar av västindieseglatsen på plats? Där betonas läkarens och fältskärens födoämneskontroll. Detta tar S Bertil Olsson upp i en av sina fina artiklar »Från då till nu«.

Fartygläkaren hade även en intendentbefattning och skulle godkänna all proviant. Skörbjuggsprofylax diskuterades redan av Larsen. S Bertil Olsson fortsätter och berättar om en föregångare till James Lind, sir Lancaster, som redan på 1600-talet med framgång ordinerade citronsyra på sina skepp. Sir Lancaster, skriver S Bertil Olsson, borde få ett postumt Nobelpris!

De vanligaste sjukdomarna ombord, förutom sjösjuka, var mag- och tarminfektioner och naturligtvis luftvägsinfektioner. Några allvarigare incidenter förekom, bl a en svimningsbenägenhet hos en ung jungman, vilken medförde sjukhusvistelse.

En dag kom riggmästaren inrusande till fartygläkaren, otologen Henrik

Bergquist, och sa: »Öh, det är en jungman som fått axeln ur led uppe i riggen. Du måste klättra upp och hjälpa honom.« Det blev en spännande klättring och vinschning av den drabbade, 90 kilo tunga, jungmannen ner till sjukhytten och axeldragningen.

En episod nämns. Det var en doktor som fått ett skärsår, vilket styrman sydde, uppmuntrad av patienten. Doktorn är kanske den enda som inte kan ersättas. På 1700-talet fanns flera fältskärer ombord.

Läkarna och sköterskorna skrev dagböcker. Dessa har nu samlats till en gemensam loggbok, där var och en på ett både professionellt och personligt sätt berättar om sin upplevelse av resan, under vilken de fick känna på alla sorters väder och påfrestningar.

Vid starten var de alla oroliga för vad som skulle kunna hända. Några medicinare försökte trösta sig med att apendiciter numera kan behandlas med penicillin. De var alla imponerade av den anda som rådde, och man påpekade: »Tänk om vi hade samma pionjäranda på våra arbetsplatser.«

Läkaren hade en god position mellan befäl och manskap och kunde bidra till att upprätthålla trivselsn ombord.

Pediatrikern Ulf Steffenburg var tillsammans med sin son Jacob och tittade på skeppsbygget på Eriksberg. Där berättades att 1743 hade tre småpojkar smugit sig ombord utan att bli upptäckta. De fick vackert följa med till Kina. Den minste pojken av dessa, som var 9 år, precis som Jacob, hette också Steffenburg och befanns vara släkt. Denne blev så småningom styrman på Västindiska kompaniet. Nu ordnades så att Ulfs son fick »mönstra« på i London och segla med fadern hem till Göteborg, samma seglats som hans namne och släkting hade gjort. Han trivdes gott som jungman och vann allmän uppskattning för sina klättringar i riggen.

Boken slutar med en epilog av huvudaktörerna S Bertil Olsson och Robert Sinclair, där de summerar intrycken. Planering, sjömanskap, kompetenser och tur gav framgångar. I boken blandas stort och smått som betytt mycket för författarna. För visst, slutar de, har det för oss alla varit en särdeles resa ut, bort och sedan åter hem över haven, undan med vinden, mot horisonten och till landen, människorna, fåglarna och djuren därbortom.

Med det har också varit en resa in, in i oss själva.

En härlig bok med fina fotografier av författarna. Boken rekommenderas för alla havsbitna dagdrömmare. ■

Söker du läkare?

Du hittar dem i Läkartidningen, landets ledande annonsforum för lediga läkartjänster

Utmanande saklig **Läkartidningen**